

नेपाल नागरिकता (पहिलो संशोधन) अध्यादेश, २०७८ सम्बन्धमा प्रेस वक्तव्य

सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यूबाट नेपाल सरकार मन्त्रीपरिषद्को सिफारिसमा मिति २०७८ जेष्ठ ९ गते जारी गर्नु भएको नेपाल नागरिकता (पहिलो संशोधन) अध्यादेश, २०७८ मा समावेश भएका विषयमा संचार माध्यमहरूमा आएका समाचारहरूका सम्बन्धमा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको गम्भीर ध्यानाकर्षण भएको छ। यस सम्बन्धमा नेपालको संविधान तथा सर्वोच्च अदालतबाट भएका व्याख्या र प्रतिपादित सिद्धान्त समेतका आधारमा अध्यादेशमा कानूनी व्यवस्था भएको र यो कुनै नयाँ व्यवस्था अध्यादेशबाट गरिएको नभै नेपालको संविधानमा भएको नागरिकता सम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न गरिएको कार्यविधिगत व्यवस्था भएकोले देहाय अनुसार स्पष्ट गर्न यो प्रेस वक्तव्य जारी गरिएको छ ।

जन्मको आधारमा नेपालको नागरिकता प्राप्त गरेको नागरिकको सन्तानले वंशजको आधारमा नेपालको नागरिकता पाउने

नेपालको संविधानको धारा ११ को उपधारा (३) मा यो संविधान प्रारम्भ हुनुभन्दा अघि जन्मको आधारमा नेपालको नागरिकता प्राप्त गरेको नागरिकको सन्तानले बाबु र आमा दुवै नेपालको नागरिक रहेछन् भने निज बालिग भएपछि वंशजको आधारमा नेपालको नागरिकता प्राप्त गर्नेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ। यसैगरी धारा १२ मा नागरिकता प्राप्ति र समाप्ति सम्बन्धी व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ। उल्लिखित व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न संघीय कानून आवश्यक रहेको र संबैधानिक व्यवस्थाले नै त्यो कानूनको अनिवार्यता देखिन्छ । यस सम्बन्धमा संघीय संसदमा पेश भै विचाराधिन रहेको विधेयक पारित हुन नसकेको र हाल प्रतिनिधि सभा विघटन भएको अवस्था छ ।

नेपालको संविधानको नागरिकता सम्बन्धी उक्त व्यवस्था लामो समय संघीय कानून नबन्दा कार्यान्वयन हुन नसकेको र त्यस्ता व्यक्तिहरूले नागरिकता प्राप्त गर्न कठिनाई भै रहेको अवस्था छ । सम्मानित सर्वोच्च अदालतले सो संबैधानिक व्यवस्था अनुसारको योग्यता पुगेका व्यक्तिलाई नेपालको नागरिकता प्रदान गर्न विभिन्न रिट निवेदनमा आदेश समेत गरेको र नेहा दास समेतको रिटमा यस सम्बन्धमा सबैका लागि लागू हुनेगरी नागरिकता प्राप्तिमा सहज व्यवस्थाका लागि आवश्यक प्रबन्ध गर्न समेत नेपाल सरकारका नाममा आदेश जारी गरेको छ । तसर्थ संविधानको उक्त व्यवस्था र सर्वोच्च अदालतका आदेश समेतका आधारमा नेपाल नागरिकता ऐन २०६३ को दफा ३ को उपदफा (३) पछि उपदफा (४) थप गरि संवत् २०७२ साल असोज ३ गते भन्दा जन्मको आधारमा नेपालको नागरिकता प्राप्त गरेको नागरिकको सन्तानले बाबु वा आमा दुवै नेपालको नागरिक रहेछन् भने निजको उमेर सोह वर्ष पूरा भएपछि वंशजको आधारमा नेपालको नागरिकता प्राप्त गर्नेछ भन्ने व्यवस्था गरिएको हो ।

नेपाली नागरिक आमाबाट जन्मेको सन्तानले नागरिकता पाउने विषय

नेपालको संविधानको धारा ११ को उपधारा ५) मा नेपालको नागरिक आमाबाट नेपालमा जन्म भै नेपालमा नै बसोबास गरेको र बाबुको पहिचान हुन नसकेको व्यक्तिलाई वंशजको आधारमा नेपालको नागरिकता प्रदान गरिनेछ तर बाबु विदेशी नागरिक भएको ठहरेमा त्यस्तो व्यक्तिको नागरिकता संघीय कानून बमोजिम अंगिकृत नागरिकतामा परिणत हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।

संविधानको उक्त व्यवस्थाका आधारमा नेपाल नागरिकता ऐन २०६३ को दफा ३ मा अध्यादेशबाट उपदफा (५) र (६) थप गरी नेपालको नागरिक आमाबाट नेपालमा जन्म भई नेपालमा नै बसोबास गरेको र बाबुको पहिचान हुन नसकेको व्यक्तिले वंशजको आधारमा नेपालको नागरिकता प्राप्त गर्नेछ । यसरी नागरिकता प्राप्त गरेको कुनै व्यक्तिको बाबु विदेशी रहेको ठहरेमा त्यस्तो व्यक्तिले वंशजको आधारमा लिएको नागरिकता कायम नरहने तर निजले बाबुको नागरिकताको आधारमा विदेशी मलुकको नागरिकता प्राप्त नगरेको भनी तोकिए बमोजिम स्वघोषणा गरेमा निजको नागरिकतालाई अङ्गीकृत नागरिकतामा परिणत गरिने व्यवस्था गरिएको हो । यस्तो स्वघोषणा झुट्टा ठहरेमा स्वघोषणा गर्नेलाई सजाय हुने र नागरिकता स्वतः रद्द हुने व्यवस्था समेत अध्यादेशमा गरिएको छ ।

यसरी नागरिकता प्राप्त गर्न सहजता लागि नागरिकता ऐनको दफा ८ मा उपदफा (१क) अध्यादेशबाट थप गरि नेपालको नागरिक आमाबाट नेपालमा जन्म भई नेपालमा नै बसोबास गरेको र बाबुको पहिचान हुन नसकेको व्यक्तिको हकमा निजको बाबुको पहिचान हुन नसकेको व्यहोराको निज र निजको आमाले गरेको तोकिए बमोजिमको स्वघोषणा समेत आवश्यक हुने र आमाको मृत्यु भईसकेको भए सोको प्रमाण सहित निवेदकले गरेको स्वघोषणा संलग्न गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

यसरी नेपालको संविधानमा भएको व्यवस्था र सर्वोच्च अदालतबाट विभिन्न मुद्दामा प्रतिपादन भएका सिद्धान्तहरूको कार्यान्वयनका लागि नेपाल नागरिकता (पहिलो संशोधन) अध्यादेश तत्काल जारी गर्न अनिवार्य रहेको र अध्यादेशमा समावेश विषय नेपालको संविधान प्रतिकुल नरहेको व्यहोरा समेत सबैमा जानकारी गराउन चाहान्छौ ।

धन्यवाद ।

मिति: २०७८ जेष्ठ १० गते

महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय नेपाल